

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА

Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор

Майя НІКОЛАЄВА
«*сергій*» 2025р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТИКА І ПРАВА ЛЮДИНИ

Рівень вищої освіти:	<u>перший (бакалаврський) рівень</u>
Галузь знань:	<u>05 - Соціальні та поведінкові науки</u>
Спеціальність:	<u>052 - Політологія</u>
Освітньо-професійна програма:	<u>Політологія</u>

ОНУ
2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Політика і права людини». Одеса:
ОНУ, 2025. 24 с.

Розробники: **Ю.В. Узун**, доктор політичних наук, професор.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології
Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Світлана КОЧ
(прізвище та ініціали)

Погоджено із гарантом ОПП Політологія

(підпис)

Ірина МИЛОСЕРДНА
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) ФМВПС
Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Голова НМК

(підпис)

Олег ХОРОШИЛОВ
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від « » 20 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № від « » 20 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 4 годин – 120 змістових модулів – 2 ІНДЗ – дослідження та презентація спеціальної теми.	Рівень вищої освіти: <u>перший (бакалаврський) рівень</u> Галузь знань: <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> Спеціальність: <u>052 – «Політологія»</u> Освітньо-професійна програма: <u>Політологія</u>	Вибірковий освітній компонент	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		3-й	3-й
		<i>Семестр</i>	
		6-й	6-й
		<i>Лекції</i>	
		20 – год.	10 – год.
		<i>Практичні</i>	
		20 – год.	– год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		80 – год.	110 – год.
		у т.ч. ІНДЗ*: - 40 год (д.ф.); 50 год (з.ф).	
		Форма підсумкового контролю: залік	

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна включена до переліку вибірових освітніх компонентів (ВК) освітньо-професійної програми (ОПП) для *першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю С 2 «Політологія»*.

Метою навчальної дисципліни є опанування здобувачами вищої освіти сутності, завдань та інституційних механізмів правозахисної діяльності, спрямованої на забезпечення повноти реалізації прав людини та громадянина на основі формування належної національної та міжнародної політики.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Політика та права людини» є: формування у здобувачів вищої освіти ціннісно-орієнтованого та гуманітарного світосприйняття, де істотною складовою є повага до прав людини; формування системи знань щодо розвитку політико-правової думки навколо проблеми співвідношення політики та моралі, політики та прав людини; формування уявлення про філософсько-правову парадоксальність та постійну актуальність досліджуваної проблематики; формування системи знань щодо історико-політичних етапів формування та нормативно-правових форм закріплення прав людини та громадянина; формування знань стосовно особливостей та регіональної специфіки уявлень, вчень та доктрин прав людини та громадянин; формування знань щодо особливостей типів праворозуміння та підходів щодо природи прав людини та громадянина; формування знань про становлення конституційного інституту прав людини, про еволюцію поколінь прав людини та концепції універсального характеру прав людини; формування здатності до аналізу інституційної основи захисту прав людини та громадянина, що формується на національному та міжнародному рівнях; формування знань про специфіку механізмів правозахисної діяльності та основних проблем, які виникають щодо забезпечення гарантій захисту прав людини.

Предмет навчальної дисципліни – актуальні питання розвитку політики захисту прав людини та громадянина, що забезпечує реалізацію ідеології конституціоналізму та встановлення демократичного режиму владних відносин.

Вивчення дисципліни спрямоване на формування **компетентностей**:

Інтегральних компетентностей (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю, динамічністю, складністю та невизначеністю умов, із застосовуванням теорій та методів політичної науки.

Загальних компетентностей: ЗК01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності. **ЗК04.** Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). **ЗК06.** Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. **ЗК07.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальних компетентностей: СК01. Здатність використовувати категорійно – понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки. **СК02.** Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки. **СК03.** Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах. **СК04.** Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності. **СК05.** Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування. **СК06.** Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному,

європейському та глобальному рівні. **СК07.** Здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності. **СК08.** Здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу. **СК09.** Здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен :

знати: основні етапи розвитку прав людини; особливості типів праворозуміння та підходів щодо природи прав людини та громадянина; систему основних прав людини і громадянина (громадянських та особистих; політичних; соціальних; економічних; культурних); різницю прав людини та прав громадянина; особливості прав окремих категорій громадян (дітей; жінок; етнічних, релігійних, мовних меншин; прав народів на самовизначення); основні обов'язки людини і громадянина; національні засоби захисту прав людини; правовий механізм захисту прав людини та гарантій його реалізації за Конституцією України; сутність поняття «механізму захисту прав і свобод людини» та конституційно-правові механізми захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в Україні; компетентність міжнародної юрисдикції у сфері захисту прав людини та особливості реалізації міжнародних стандартів на національному рівні; умови обмеження прав та свобод людини;

вміти: аналізувати історико-політичні етапи формування та нормативно-правові форми закріплення прав людини та громадянина; застосовувати знання щодо поколінь прав людини в експертній та аналітичній діяльності при визначенні специфіки розвитку національної політики в сфері захисту прав людини та громадянина; визначати ситуації порушення прав людини та дієвість механізмів захисту прав людини; застосовувати знання з метою аналітичної та практичної підтримки розвитку політики правозахисної діяльності як на національному рівні, так і на міжнародному; користуватися інституційними механізмами та процедурами захисту прав людини та громадянина як на національному, так і на міжнародному рівні.

володіти: аналітичними, організаційними, комунікативними навичками, необхідними для роботи в сфері публічної політики та громадського сектору, орієнтованого на ефективну участь у формуванні та реалізації політики захисту прав людини.

Практична складова навчального курсу включатиме аналіз конкретних кейсів дотримання прав людини в Південних регіонах України, що охоплюють історичні етапи розвитку прав особистості та сучасні виклики в їх захисті. Студенти досліджуватимуть вплив міжнародних і регіональних механізмів на забезпечення прав людини, зокрема, аналізуватимуть діяльність ООН, Ради Європи, а також національні судові рішення та моніторингові звіти. Практичні заняття включатимуть моделювання правозахисних процесів, участь у дискусіях про інтеграцію міжнародних стандартів у національне законодавство, та проведення симуляцій правозахисних інтервенцій у контексті регіональних специфік. Особливу увагу буде приділено аналізу ситуацій, пов'язаних з правами дітей, жінок та національних меншин, включаючи аспекти гендерної рівності та боротьби проти дискримінації. Студенти також братимуть участь у розробці рекомендацій для місцевих органів влади щодо покращення ситуації з правами людини в умовах сучасних загроз національній безпеці.

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1: ІСТОРИЧНІ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Тема 1. Становлення та розвиток прав людини від стародавніх часів до великої буржуазної революції. Історичні етапи розвитку прав особистості (стародавні часи та античний світ, епоха феодалізму, епоха Відродження, період ранніх буржуазних революцій та Просвітництва). Революції та законодавче закріплення прав людини. Проблема гідності та прав людини в працях теоретиків політико-правової думки.

Тема 2. Розвиток прав людини з кінця XVIII століття до середини XX століття. Проблема прав людини в теоріях кінця XVIII – початку XIX ст. Формування першого покоління прав людини. Розвиток прав людини та громадянина в XIX – на початку XX ст. Правозахисний рух в XIX ст. Права людини в працях теоретиків політичної думки XIX – початку XX ст. Ліга Націй та міжнародні угоди в галузі гуманітарного права.

Тема 3. Принцип універсалізму в розвитку доктрини прав людини та громадянина в другій половині XX століття. Перший етап інтернаціоналізації прав людини. Формування другого покоління прав людини. Визнання прав людини та розвиток гарантій в післявоєнних конституціях держав світу. Розвиток правозахисного руху. Міжнародні документи в сфері захисту прав людини. Новий етап інтернаціоналізації прав людини. Особливості імплементації міжнародно-правових принципів в національне законодавство країн. Початок формування третього покоління прав людини. Регіональні міжнародні акти. Реалізація прав людини в СРСР та соціально-політичні зміни. Гельсінський процес.

Тема 4. Права людини в контексті змін у міжнародній політиці XX-го та XXI-го століть. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання. Права людини в контексті змін у міжнародній політиці XX та XXI ст. Глобалізація та значення Декларації принципів толерантності. Рівні прояву нетерпимості. Становлення четвертого покоління прав людини. Новітні права людини: «прийняти не можна заборонити» (Тема для відкритої дискусії). Права людини четвертого покоління, втручання у психофізіологічну сферу життя людини: правове регулювання, забезпеченість універсальним захистом.

Тема 5. Політика, право, праворозуміння: традиційні механізми захисту прав людини та проблеми правової акультурації. Регіональна специфіка щодо прав людини та громадянина. «Права людини» та «права громадянина». Антропологія права: філософські та юридичні виміри. Класичні типи «праворозуміння» та нові теорії права. Сутність та соціальне призначення права. Встановлення та визнання права. Критерії обмеження прав людини. Моделі самообмеження державної влади та захисту автономії індивіда. Практики гуманітарних інтервенцій і права людини. Демократія: зв'язок з правами людини.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2: МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ПРАВ ЛЮДИНИ

Тема 6. Міжнародний механізм гарантій та забезпечення реалізації прав людини. Стандарти в сфері прав людини: універсальні та регіональні. Документи в галузі прав людини. ООН та спеціалізовані органи в сфері захисту прав людини. Моніторинг в галузі прав людини. Управління ООН з прав людини. Міжнародні інституції та експертні механізми при Раді з прав людини ООН. Процедура подання та розгляду скарг в Раді з прав людини. Міжнародний Кримінальний Суд та. Римський Статут. Репортери без кордонів: міжнародна організація захисту прав людини, свободи слова.

Тема 7. Регіональні механізми гарантій та захисту прав людини. Регіональний міжнародний захист прав людини. Регіональні інститути та механізми у сфері захисту прав людини. Регіональні міжнародні акти в сфері забезпечення гарантій та стандартів в сфері захисту прав та свобод людини та громадянина. Форми регіонального міжнародного співробітництва в сфері захисту прав та свобод людини та громадянина.

Тема 8. Національні механізми захисту прав людини. Реалізація міжнародних стандартів на національному рівні. Здійснення захисту прав людини міжнародними механізмами та національними судами. Система органів державної влади та управління в сфері захисту прав людини та громадянина в Україні. Моніторинги Ради Європи щодо виконання Україною стандартів в сфері захисту прав людини та громадянина.

Тема 9. Права людини і національна безпека. Поняття «загрози» конституційним правам і свободам людини і громадянина. Захист конституційних прав людини та гарантування її особистої безпеки в умовах сучасних загроз. Об'єкти національної безпеки держави. Функції державних органів влади щодо забезпечення гарантій реалізації прав та свобод людини та громадянина. Складові системи національної безпеки. Права меншин та людини: проблеми співвідношення понять та державні гарантії реалізації. Діяльність органів національної безпеки щодо недопущення дискримінації та порушення прав людини та прав меншин. Правозастосування та праообмеження в умовах воєнного стану чи надзвичайних ситуацій.

Тема 10. Забезпечення реалізації прав дітей та жінок. Зміст та значення «Декларації» Вентцеля. Комітет дитячого благополуччя: значення діяльності. Поняття та класифікація прав дитини, міжнародні стандарти захисту прав дитини. Діяльність органів, що забезпечують захист прав дитини. Законодавство України в сфері захисту прав дітей. Рухи за права жінок. Проблеми гендерної рівності, боротьба проти гендерного насильства. Діяльність Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок. Міжнародні документи в сфері захисту прав жінок та дітей. Стамбульська конвенція: особливості ратифікації в Україні.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістовних модулів і тем		Кількість годин (денне відділення)					Кількість годин (заочне відділення)				
Теми	Назва	Усього	Лек.	Пр.	Інд	Сам	Усього	Лек.	П р.	Інд	Сам
Змістовний модуль 1 ІСТОРИЧНІ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА											
Т. 1	Становлення та розвиток прав людини від стародавнього світу до великої буржуазної революції	12	2	2	4	4	12	1		5	6
Т. 2	Розвиток прав людини з кінця XVIII століття до середини XX століття	12	2	2	4	4	12	1		5	6
Т. 3	Принцип універсалізму в розвитку доктрини прав людини та громадянина	12	2	2	4	4	12	1		5	6
Т. 4	Права людини в контексті змін у міжнародній політиці XX-го та XXI-го століть. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання	12	2	2	4	4	12	1		5	6
Т. 5	Політика, право, праворозуміння: традиційні механізми захисту прав людини та проблеми правової акультурації	12	2	2	4	4	12	1		5	6
	Разом за змістовним модулем 1	60	10	10	20	20	60	5		25	30
Змістовний модуль 2 МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ ПРАВ ЛЮДИНИ											
Т. 6	Міжнародний механізм гарантій та забезпечення реалізації прав людини	12	2	2	4	4	12	1		5	6
Т. 7	Регіональні механізми гарантій та захисту прав людини	12	2	2	4	4	12	1		5	6
Т. 8	Національні механізми захисту прав людини	12	2	2	4	4	12	1		5	6
Т.9	Права людини і національна безпека	12	2	2	4	4	12	1		5	6
Т.10	Забезпечення реалізації прав дітей та жінок	12	2	2	4	4	12	1		5	6
	Разом за змістовним модулем 2	60	10	10	20	20	60	5		25	30

Усього годин	120	20	20	40	40	120	10		50	60
				80					110	

5. ТЕМИ ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

	Теми	Годин ДЕННА
T.1	Становлення та розвиток прав людини від стародавнього світу до великої буржуазної революції. Проблема прав та свобод особистості в давньогрецькій та давньоримській філософії. Розвиток ідеї прав людини в епоху феодалізму. Епоха Відродження: гуманістичні ідеї та права людини. Розвиток ідеї гідності особистості в часи ранніх буржуазних революцій. Боротьба за права людини в епоху Просвітництва.	2
T.2	Розвиток прав людини з кінця XVIII століття до середини XX століття. Проблема гідності та прав людини в філософсько-правових, етичних та політичних теоріях кінця XVIII – початку XIX ст.. Концепції демократичних прав та свобод в працях представників буржуазного лібералізму. Формування першого покоління прав людини: значення французької Декларації прав людини та громадянина 1789 р. та наступний розвиток прав людини та громадянина в XIX ст. та на початку XX ст.: законодавство та суспільно-політична практика. Правозахисний рух в XIX ст. Розвиток ідеї прав людини в працях теоретиків політичної думки XIX–початку XX ст. Перша Світова війна та її наслідки. Ліга Націй. Роль міжнародних угод в галузі гуманітарного права.	2
T.3	Принцип універсалізму в розвитку доктрини прав людини та громадянина в другій половині XX століття. 1) ООН. Статут ООН про затвердження віри в права людини. Історичне значення Загальної Декларації прав людини. Формування другого покоління прав людини. Перший етап інтернаціоналізації прав людини. Визнання прав людини та розвиток гарантій прав громадянина в післявоєнних конституціях держав світу. Розвиток правозахисного руху. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966 р.). Їх зміст, юридична сила та роль. 2) Початок формування третього покоління прав людини. Регіональні міжнародні документи. Реалізація прав людини в СРСР та соціально-політичні зміни в СРСР. Гельсінський процес та підсумковий Документ зустрічі (1975 р.). Результати Віденської зустрічі (1986 р.).	2
T.4	Права людини в контексті змін у міжнародній політиці XX-го та XXI-го століть. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання. 1) Права людини в контексті змін у міжнародній політиці XX-го та XXI-го століть. Процес глобалізації та значення толерантності в ньому. Декларація принципів толерантності (1995 р.). Нетерпимість та форми її прояву. Засоби боротьби з нею. 2) Становлення четвертого покоління прав людини в XXI ст. (зв'язок з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики). Новітні права людини: «прийняти не можна заборонити» (Тема для відкритої дискусії). Четверте покоління прав людини: правове регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я.	2
T.5	Політика, право, праворозуміння: традиційні механізми захисту прав людини та проблеми правової акультурації. Юридична антропологія про типи праворозуміння та міфи позитивного права. Традиційні юридичні системи в незахідних суспільствах. Усне право та общинна модель. Договірні відносини та врегулювання конфліктів. Співіснування правових систем в	2

	колоніальну епоху. Гібридизація правових систем. Конституційний механізм захисту прав людини та національні засоби захисту прав людини в постколоніальний період.	
T.6	Міжнародний механізм гарантій та забезпечення реалізації прав людини. 1) Міжнародні спеціалізовані органи в сфері захисту прав людини. Історія розвитку та діяльності Комісії з прав людини ООН та (1946–2006 рр.). Рада з прав людини ООН (з 2006 р.) та забезпечення прав людини. Вибори до складу, склад та повноваження членів. Верховний комісар ООН з прав людини (1946–2006 рр.). Голова Ради з прав людини (з 2006 р.). Координаційна діяльність в галузі захисту прав людини. Спеціальні доповідачі Комітету ООН з прав людини, їх повноваження та статус. Загальна Декларація прав людини та основні документи ООН в сфері захисту прав людини. Моніторинг в галузі прав людини. 2) Розгляд індивідуальних повідомлень про порушення прав людини. Процедури подання та розгляду скарг в Раді з прав людини. Міжнародний суд ООН. Перспективи реформування органів ООН, що здійснюють захист прав людини. Міжнародний Кримінальний Суд: особливості діяльності та значення. Римський Статут. Міжнародні профільні організації з захисту прав людини (Міжнародна Амністія, Хьюман райтс вотч, Міжнародна Гельсінська Федерація за права людини, Міжнародна асоціація із захисту свободи слова та ін.)	2
T.7	Регіональні механізми гарантій та захисту прав людини 1) Міжамериканська система захисту прав людини. Захист прав людини у країнах Африки. Система захисту прав людини у мусульманських країнах. Система захисту прав людини в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. 2) Європейська регіональна система захисту прав людини. ОБСЄ: механізми захисту прав людини. Рада Європи та її інститути з захисту прав людини. Європейська Рада та Європарламент як суб'єкти забезпечення захисту прав людини. Акти ЄС в сфері захисту прав людини. Європейський суд з прав людини та суд ЄС як механізми захисту прав людини. Критерії прийнятності скарг. Порядок звернення громадян України до Європейського суду з прав людини. Уповноважений з прав людини Ради Європи: функції, форми діяльності.	2
T.8	Національні механізми захисту прав людини. Конституційно-правові гарантії та механізми захисту прав, свобод і законних інтересів громадян. Системи правосуддя, органів державної влади та управління в сфері захисту прав людини та громадянина. Інститут омбудсмена: історія виникнення та значення в системі захисту прав людини. Національні особливості діяльності інституту омбудсмена. Реалізація міжнародних стандартів на національному рівні. Вхідження України до міжнародної системи захисту прав людини. Моніторинги спеціалізованих інститутів щодо стану захисту прав людини.	2
T.9	Права людини і національна безпека. Національна безпека як конституційно-правова категорія. Складові системи національної безпеки. Конституційні гарантії забезпечення національної безпеки. Законодавче забезпечення національної безпеки. Права меншини та права людини: проблеми співвідношення понять та державні гарантії реалізації. Діяльність органів національної безпеки щодо недопущення дискримінації та порушення прав людини та прав меншин. Система державних органів щодо забезпечення національної безпеки та гарантій реалізації прав та свобод людини та громадянина. Правозастосування та обмеження в правах в умовах воєнного стану чи надзвичайних ситуацій.	2
T.10	Забезпечення реалізації прав дітей та жінок. Історія розвитку та становлення прав дитини, світовий досвід. Міжнародні стандарти захисту прав дитини. Правова основа міжнародного захисту прав дитини. Діяльність	2

	органів, що забезпечують захист прав дитини (комітет з прав дитини, ЮНІСЕФ, Ювенальна юстиція). Поняття та класифікація прав дитини. Рухи за права жінок. Проблеми гендерної рівності, боротьба проти гендерного насильства. Особливості розвитку прав жінок: репродуктивні права, виборчі права. Діяльність Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок.	
	Всього	20

6. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)
7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (не передбачені)

8. САМОСТІЙНА РОБОТА ТА ІНДЗ

Назви тем		Інд	Са м	Інд	Са м
Т.1	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте сутність та соціальне значення права, особливості розвитку статусів: «людина», «підданий», «громадянин» в історії; продумайте відповідь стосовно розвитку інституту «громадянства» в історії; проаналізуйте особливості розвитку уявлень про природне право людини в гуманістичних вченнях філософів та політичних діячів античності; проаналізуйте вплив культури та етики на аксіологічне значення понять «гідність», «громадянські права», «громадянські обов'язки». Підготуйте тему ІНДЗ: 1) Стоїцизм та епікурейство: дуальність світосприйняття, вплив на розвиток доктрини прав людини; 2) Етичні вчення гуманістів про права людини; 3) Вплив Реформації на розвиток свободи совісті та віросповідання. 4) Проблема гідності людини в роботах гуманістів та правозахисників; 5) Історичні форми боротьби за права людини; 6) Розвиток ідей прав людини в Англії та Хабеас Корпус Акт; 7) Американський Біль про права: зміст та історія прийняття; 8) Декларація прав людини та громадянина.	4	4	5	6
Т.2	Опрацюйте лекційні матеріали та рекомендовану літературу; проаналізуйте особливості розуміння обсягу прав людини та громадянина, спираючись на праці теоретиків XVIII – початку XIX ст.; проаналізуйте розвиток першого та другого покоління прав людини; надайте характеристику соціально-політичним рухам XIX ст., підготуйте вибірку організацій, які вплинули на трансформацію уявлень про права людини та громадянина; проаналізуйте розвиток інституту прав людини та громадянина в міжвоєнний період XX ст. Теми ІНДЗ: 1) Рухи за права жінок (суфражизм, фемінізм, «Круг оливкового листа»). 2) Рухи за економічні, соціальні та культурні права. Емансипація робітничого класу. 3) Антимілітаризм та пафифізм. Рух за права людини не брати участь у війні, протистояти війні та насильству. 4) Міжнародний союз порятунку дітей. 6) Ліга Націй: історія створення, діяльності в сфері захисту прав людини. 5) Ф. Нансен: діяльність першого в історії Верховного комісару зі справ біженців (УВКБ); 6) Конвенція про біженців, 1933: прийняття та значення	4	4	5	6

Т.3	Проаналізуйте розвиток правозахисного руху після 1945 р. в умовах становлення універсальних органів міжнародного співробітництва; ознайомтеся зі змістом Статуту ООН 1945 р., Загальної Декларації прав людини; Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права; Міжнародного пакту про громадянські та політичні права; Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р.; проаналізуйте розвиток третього покоління прав людини; особливості діяльності УВКБ в ХХ ст., проаналізуйте зміст Конвенції про біженців 1951 р. та Протоколу 1967 р. до неї; особливості правозахисного руху в другій половині ХХ ст.; опрацюйте інформацію щодо розвитку українського правозахисного руху та діяльність Української Гельсінської Спілки з прав людини. Темі ІНДЗ: 1) М. Ганді, Дж. Неру, М. Лютер Кінг, Дж. Морріс Лоусон молодший, М. Ріттер, Ч. Остін Берд, Дж. Бевел, Тх. Нят Хан (на вибір): спротив порушенню прав людини. 2) Антисемітизм, апартеїд, ксенофобія, негритюд: історичні прояви та сучасне політичне та правове забезпечення недопущення цих форм дискримінації. 3) Американський расизм, сегрегація та результати руху спротиву. 4) Антидискримінаційні рухи ХХ ст. 5) Реалізація прав людини в СРСР та Гельсінський процес. 6) Боротьба проти Цензури. Свобода слова в країнах світу (за вибором). 7) Герш Лаутерпахт – провідний ідеолог універсальної концепції прав людини. 8) Виникнення та діяльність Гельсінської Спілки з прав людини.	4	4	5	6
Т.4	Проаналізуйте вплив науки та, зокрема, біотехнологій на вплив розвитку прав людини (четверте покоління); підготуйте аргументи стосовно розвитку прав «четвертого покоління» (право на зміну статі; на одностатеві шлюби; на трансплантацію органів; на клонування; на штучне запліднення та на штучну смерть (евтаназію); на виношування дитини для іншої сім'ї (сурогатне материнство); на використання віртуальної реальності; підготуйте доповідь (реферат, презентацію) з числа запропонованих тем, акцентуючи увагу на особливостях правового регулювання прав «четвертого покоління». Темі ІНДЗ: 1) Особовий рівень прояву нетерпимості: дискримінація, ксенофобія, сексизм; 2) Етнічний рівень прояву нетерпимості: етноцентризм, сегрегація, націоналізм, расизм, геноцид, антисемітизм, шовінізм; 3) Ідеологічний рівень прояву нетерпимості: фундаменталізм, фанатизм, екстремизм, індоктринація; 4) Міжнародний рівень прояву нетерпимості: глобалізація, тероризм; 5) Міжнародні документи, орієнтовані на боротьбу з формами нетерпимості; 6) Антидефамаційна Ліга; 7) Антидефамаційне законодавство. 8) Особливості правового регулювання, перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я (на вибір: право на клонування; право на штучне запліднення; на евтаназію та ін.).	4	4	5	6

T.5	Проаналізуйте сучасні тлумачення понять «права людини», «права громадянина», «гідність», «рівність», «рівноправ'я», «справедливість» в контексті проблеми правової акультурації незахідних суспільств; проаналізуйте категорію «право» в нормативному та процесуальному аналізі; проаналізуйте відомі вам підходи до праворозуміння та причини виокремлення правових сімей; проаналізуйте особливості тлумачення прав людини та конкретних категорій громадян (жінок; дітей; етнічних, релігійних, мовних меншин; народів) в національних політико-правових традиціях незахідних країн. Теми ІНДЗ: 1) Справедливість та гідність, рівність та рівноправ'я: особливості тлумачення, підходи, дискурс лібералізму (на вибір: Дж. Ролз, Р. Дворкін, І. Берлін, У. Кімліка, Ч.Тейлор); 2) Юридична антропологія про механізм забезпечення прав людини; 3) Категорії «договір» та «примус» в способах врегулювання конфліктів в сучасних суспільствах.	4	4	5	6
Разом за змістовним модулем 1		20	20	25	30
T.6	Проаналізуйте розвиток міжнародного інституту захисту прав людини при ООН. Проаналізуйте форми діяльності та ефективність цього інституту в сфері захисту прав людини. Ознайомтеся із поняттям «моніторинг в галузі прав людини». Розгляньте механізм повідомлень про порушення прав людини в Раді з прав людини ООН; проаналізуйте історію утворення Міжнародного Кримінального Суду, його значення в системі механізму захисту прав людини; ознайомтеся із діяльністю міжнародних організацій із захисту прав людини. Теми ІНДЗ: 1) Аналіз історії та діяльності (на вибір): Human Rights Watch; Міжнародна Гельсінська Федерація за права людини; Міжнародна Амністія; Репортери без кордонів; Міжнародна асоціація із захисту свободи слова (IFEX); 2) Представництво ООН в Україні. Моніторинги та оцінки ООН системи захисту прав людини в Україні; 3) Захист прав біженців та мігрантів: рішення, стандарти, інститути; 4) Договірні органи та статутні органи ООН в сфері захисту прав людини; 5) Рада з прав людини: особливості утворення та діяльності; 6) Експертний механізм в ООН (на вибір: з прав корінних народів; з права на розвиток); 7 Сучасні міжнародні стандарти протидії рабству.	4	4	5	6
T.7	Розгляньте історію утворень регіональних інститутів та механізмів у сфері захисту прав людини Проаналізуйте діяльність регіональних міжнародних механізмів захисту прав людини. Проаналізуйте особливості регіональних міжнародних актів в сфері забезпечення гарантій та стандартів в сфері захисту прав та свобод людини та громадянина. Визначте форми регіонального міжнародного співробітництва в сфері захисту прав та свобод людини та громадянина. Теми ІНДЗ: 1) ОБСЄ та Гельсінська нарада: людський вимір безпеки. Бюро демократических інститутів та прав людини (БДІПЧ, ОБСЄ); 2) Нормативно-правові документи ЄС щодо захисту прав людини; 3) ЄСПЛ та суд ЄС; 4) Контролюючі органи Ради Європи щодо дотримання прав людини.	4	4	5	6

T.8	підготуйте аргументи щодо співвідношення політики та права. Поясніть модель «самообмеження» державної влади та захисту автономії індивіда; проаналізуйте вплив політики як системи заходів в країні (на вибір) щодо аналізу захисту прав людини; визначте національні механізми захисту прав людини (країни на вибір); проаналізуйте історію виникнення та розвитку інституту омбудсмана в країнах світу; проаналізуйте механізм захисту прав біженців та мігрантів: політика, міжнародно-правові стандарти. Теми ІНДЗ: 1) Інститут Омбудсмана: світовий досвід; 2) Політичні (інші на вибір) права особи та громадянина: порівняльний аналіз національного законодавства країни (на вибір) та України; 3) Порядок звернення громадян України до Європейського суду з прав людини. Рішення ЄСПЛ та їх реалізація в національному праві; 4) Моніторинг Ради Європи щодо виконання Україною Конвенції з захисту прав та свобод громадянина; 5) Моніторинги Європейської комісії проти расизму та нетерпимості (ECRI).	4	4	5	6
T.9	ознайомитися зі змістом Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»; проаналізувати суттєве значення поняття «загрози» конституційним правам і свободам людини і громадянина; проаналізувати доцільність правозастосування та обмеження в правах в умовах воєнного стану чи надзвичайних ситуацій. Теми ІНДЗ: 1) Інструменти реалізації Стратегії національної безпеки України в контексті надання гарантій розвитку прав та свобод людини та громадянина (на вибір аналіз: Стратегія людського розвитку; Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України; Стратегія економічної безпеки; тощо); 2) Воєнні злочини проти прав людини; 3) Право на свободу віросповідання та національна безпека; 4) Права людини та права націй в епоху взаємодії культур; 5) Конституційна демократія в умовах війни; 6) Правовий режим та права людини в період воєнного стану;	4	4	5	6
T.10	; проаналізуйте розвиток форм боротьби за права дітей та жінок; проаналізуйте юридичні інструменти захисту прав жінок в контексті забезпечення гендерної рівності в Україні. Теми ІНДЗ: 1) Еволюція міжнародного захисту прав дитини; 2) Значення та напрям діяльності Ліги захисту дітей Америки (CWLA); 3) Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства; 4) Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми; 5) Декларація ООН про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів (ООН, 1974): зміст та значення; 6) Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (ООН, 1979) та Декларація про усунення насильства проти жінок (ООН, 1993): зміст та значення; 7) Конвенція Ради Європи про запобігання насильству проти жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.	4	4	5	6
Разом за змістовним модулем 2		20	20	25	30
Усього годин		40	40	50	60
		80		110	

В якості самостійної роботи здобувач може пройти професійні курси/тренінги, професійне стажування, онлайн-курси, громадянську освіту, отримати відповідний сертифікат на освітніх платформах, що може бути зараховано як періодичний, поточний та фрагмент

підсумкового контролю. Пропонуються до розгляду такі курси, які можуть бути визнані як періодичний, поточний контроль та/або бонусні бали (за бажанням здобувача):

Назва освітньої платформи, назва онлайн курсу, короткий опис, посилання*	Компетентності та результати навчання, що формуються	Кількість годин
<u>Прометеус:</u> Курс лекцій «Права людини для держслужбовців» (30 годин) (За підтримки Програми розвитку ООН в Україні та Міністерства закордонних справ Данії) https://prometheus.org.ua/prometheus-free/human-rights-for-civil-servants/ Мета онлайн-курсу – застосовувати міжнародні стандарти у державному управлінні та уникати дискримінаційних практик. Дізнайтеся про правові основи, механізми захисту та реальні кейси.	ЗК04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). РН04. Мати навички професійної комунікації.	Відповідно до програми курсу
<u>Портал управління знаннями</u> Курс лекцій «Права людини» (2ЄКТС) https://pdp.nacs.gov.ua/courses/prava-liudyny-14 https://pdp.nacs.gov.ua/courses		

До самостійної роботи відноситься: [1] – підготовка до лекцій, практичних занять; [2] – опрацювання лекційного матеріалу; [3] – опрацювання літератури та джерел; [4] – ІНДЗ

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

- СЛОВЕСНІ ТА НАОЧНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ (демонстрація презентацій, створення схематичних зображень, робота із веб-сайтами органів влади та управління, організацій)
- ПРАКТИЧНІ (тестові вправи; опрацювання матеріалу шляхом підготовки презентації; аналіз практичних ситуацій)
- ІНТЕРАКТИВНІ методи навчання (під час лекційних, практичних занять)
- КОЛЕКТИВНЕ ТА ІНДИВІДУАЛЬНЕ ОПРАЦЮВАННЯ ЗАВДАНЬ (колективне обговорення з використанням дискурсивних практик, виконання ІНДЗ, презентація виконаних ІНДЗ та результатів самостійної роботи)

10. ФОРМИ КОНТРОЛЮ І МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні навчальної дисципліни застосовуються наступні методи навчання: словесний, наочний, практичний, які передбачають читання лекції, опрацювання нормативних актів, робота з навчальною та спеціальною літературою, індивідуальні консультації. Засоби діагностики якості вищої освіти *включають в себе:*

Поточний контроль: усний контроль: індивідуальне і фронтальне опитування, бесіда, захист рефератів, доповідь, оцінювання доповідей; письмовий контроль: оцінювання якості виконання самостійної роботи за темами;

Періодичний контроль: тестовий контроль: оцінювання контрольних робіт за змістовими модулями (тестування).

Підсумковий контроль: залік.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вид роботи	Кількість балів
Поточний контроль:	
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів вищої освіти в обговоренні проблемних питань	від 0 до 5
Виконання ІНДЗ за однією із запропонованих тем (доповідь та демонстрація презентації)	від 0 до 5
Періодичний контроль:	
Контрольна робота за змістовими модулями у формі тестування	від 0 до 15

Опитування на занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань	0	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і джерел.
	1-3	Здобувач іноді бере участь в практичному занятті; частково виступає і задає питання; допускає помилки під час відповідей на запитання; показує пасивну роботу на практичних заняттях; показує фрагментарні знання понятійного апарату і літературних джерел.
	4-5	Здобувач бере активну участь у практичному занятті, в обговоренні проблемних питань, користується додатковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; здатний публічно представити матеріал.
Виконання рефератів за однією із запропонованих тем; доповідь та демонстрація презентації	0	Не зараховуються реферати (доповіді) та презентації, які виконані не самостійно або запозичені з мережі Інтернет.
	2	Доповідь та презентація самостійними, але не опрацьована актуальність, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал є формальним, висновки не конкретизовані (відсутні), тема не розкрита.
	3	Доповідь та презентація виконані самостійно, оформлення відповідає вимогам із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз містить неточності, але усно здобувач пояснює матеріал впевнено і за допомогою викладача виправляється, змістовний

		матеріал представлений добре, у висновку сформульовані загальні висновки, тема загалом розкрита із незначними прогалинами.
	4	Доповідь та презентація виконані самостійно, опрацьована актуальність теми із зазначенням невирішених раніше аспектів, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач без допомоги викладача пояснює матеріал, самостійні висновки, тема загалом розкрита, інформація у презентації подана із використанням самостійно розроблених схем, містить посилання на джерела.
	5	Доповідь та презентація виконані самостійно, актуальність розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет, гіпотеза, теоретичний аналіз ґрунтовний, здобувач вільно презентує матеріал; зміст презентації не перевантажений слайдами з текстовим матеріалом; у висновку – самостійні ґрунтовні судження, підкріплені доказами, містить посилання на джерела.
Контрольна робота за змістовними модулями	0	Відповідь на запитання неправильна.
	15	В контрольній роботі за кожним змістовним модулем – по 15 питань. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Всього 15 балів.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль										Підсумковий контроль	Сума балів	
Змістовний модуль 1					Змістовний модуль 2					всього	залік	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	90		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			
Індз – 5 балів Контрольна робота №1 (10 балів)					Індз – 5 балів Контрольна робота №2 (10 балів)							
											10	100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 – 89	B	
75 – 84	C	
70 – 74	D	
60 – 69	E	
35 – 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- ☐ Робоча програма
- ☐ Силабус
- ☐ Презентації лекційних занять;
- ☐ Google-class; Google-tests.

13. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Уявлення про свободи та права в давньогрецькій та в давньоримській філософії.
2. Розвиток ідеї прав людини в епоху феодалізму.
3. Епоха Відродження та її значення для формування гуманістичних ідей про гідність та прав людини (XIV–XV ст.).
4. Розвиток ідеї гідності особистості в період буржуазних революцій (XVI –XVII ст.).
5. Боротьба за права людини в епоху Просвітництва.
6. Буржуазні революції та законодавче визнання та закріплення прав людини.
7. Проблема гідності та прав людини в філософсько-правових, етичних та політичних теоріях кінця XVIII – початку XIX століття.
8. Концепції демократичних прав та свобод в працях представників буржуазного лібералізму
9. Становлення першого покоління прав людини: значення французької Декларації прав людини та громадянина 1789 року.
10. Правозахисний рух та розвиток прав людини та громадянина в XIX – початку XX ст.: законодавство та суспільно-політична практика.
11. Особливості розвитку ідеї прав людини в працях теоретиків політичної думки XIX – початку XX ст.
12. Ліга Націй та міжнародні угоди в сфері захисту прав людини.
13. Принцип універсалізму в розвитку доктрини прав людини та громадянина в другій половині XX століття. ООН. Статут ООН про затвердження віри в права людини.
14. Загальна Декларація прав людини: історія прийняття, зміст та історичне значення.
15. Формування другого покоління прав людини. Перший етап інтернаціоналізації прав людини. Визнання прав людини та розвиток гарантій прав громадянина в післявоєнних конституціях та законодавстві держав світу.
16. Розвиток правозахисного руху після Другої Світової війни та його результати.
17. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права: юридична сила та значення. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.: юридична сила та роль. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Зміст, юридична сила та роль.
18. Формування третього покоління прав людини.
19. Гельсінський процес. Підсумковий Документ зустрічі 1975 року. Підсумковий документ Віденської зустрічі держав-учасниць Наради з безпеки та співробітництва в Європі 1989 р. та його значення.
20. Права людини в контексті змін у міжнародній політиці XX-го та XXI-го століть. Процес глобалізації та значення толерантності в ньому. Декларація принципів толерантності.
21. Нетерпимість та форми її прояву. Антидефамаційне законодавство.
22. Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання: проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я.
23. Класичні типи «праворозуміння» та нові теорії права.
24. Критерії обмеження прав людини. Практики гуманітарних інтервенцій.
25. Спеціалізовані органи ООН в сфері захисту прав людини.
26. Комісія ООН з прав людини та Рада з прав людини ООН.
27. Верховний комісар ООН з прав людини (1946-2006) та Голова Ради з прав людини (з 2006): координаційна діяльність в галузі захисту прав людини.
28. Моніторинг ООН в галузі прав людини.
29. Міжнародний Кримінальний Суд: особливості діяльності та значення. Римський Статут.
30. Міжнародні профільні організації з захисту прав людини.
31. Регіональні механізми гарантій та захисту прав людини.
32. Міжамериканська система захисту прав людини. Американська конвенція про права людини. Зміст, юридична сила та роль.

33. Система захисту прав людини в африканських країнах. Африканська Хартія прав людини та народів. Зміст, юридична сила та роль.
34. Система захисту прав людини в ісламських країнах. Арабська Хартія прав людини. Зміст, юридична сила та роль
35. Система захисту прав людини в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні.
36. Організація з безпеки і співробітництва в Європі: діяльність з захисту прав людини.
37. Рада Європи та її спеціалізовані інститути з захисту прав людини.
38. Європейська Рада та Європарламент як суб'єкти забезпечення захисту прав людини.
39. Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод в судах європейських держав та перспективи її застосування в Україні.
40. Хартія ЄС про основні права.
41. Європейський суд з прав людини та суд ЄС як механізми захисту прав людини. Компетенція судів, регламенти. Критерії прийнятності скарг. Процедура їх розгляду.
42. Уповноважений з прав людини Ради Європи: функції, форми діяльності, значення.
43. Конституційно-правові гарантії та механізми захисту прав, свобод і законних інтересів громадян в Україні.
44. Реалізація міжнародних стандартів на національному рівні. Входження України до міжнародної системи захисту прав людини: проблематика сьогодення. Моніторинги спеціалізованих європейських інститутів щодо стану захисту прав людини в Україні.
45. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: напрями, завдання і інструменти реалізації.
46. Права меншини та права людини: проблеми співвідношення понять та державні гарантії реалізації.
47. Правозастосування та обмеження в правах в умовах воєнного стану чи надзвичайних ситуацій.
48. Історія розвитку та становлення прав дитини, світовий досвід. Правова основа міжнародного захисту прав дитини.
49. Поняття та класифікація прав дитини. Діяльність органів, що забезпечують захист прав дитини (Комітет з прав дитини, ЮНІСЕФ, Ювенальна юстиція).
50. Рухи за права жінок. Особливості розвитку прав жінок. Діяльність Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок. Правова основа міжнародного захисту прав жінок.

14. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

- Вибрані міжнародні документи з прав людини. Харків : Право, 2025. 152 с.
- Загальна теорія права: підручник / О.В. Петришин, Д.В. Лук'янов, С.І. Максимов, В.С. Смородинський та ін. ; за ред. О.В. Петришина. Харків: Право, 2021. 568 с.
- Манукян В. І. Страсбурзьке право. Європейський суд з прав людини. Теорія, принципи, практика. Київ : Норма права, 2023. 596 с.
- Тертишник В.М. Права і свободи людини: підручн. Київ: Алерта, 2022. 432 с. https://alerta.kiev.ua/img/cms/PDF/Tertishnik_Prava_i_svobodi_lyudini_22_Zmist.pdf?srsltid=AfmBOoqtflxGoQzTTkNOfpO8zxMFjlo9yGggqaFkgtuPnQabEcj6OR_B
- Тихомиров О. О. Права людини: інформаційний вимір : монографія. Одеса : Вид-во «Юридика», 2023. 304 с.
- Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин. Навчальний посібник Підготовлено в рамках реалізації і за підтримки Програми Європейського Союзу. К.: ФОП Голембовська О. 2018. 315 с.
- Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я: монографія / за заг. ред.: д.ю.н., проф. С.Б. Булеци; д.ю.н., доц. М.В. Менджул. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 444 с.
- Чистякова А. Права людини в умовах воєнного стану. Законодавство. Судова практика. Київ : Юрінком Інтер, 2024. 316 с.
- Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О. 2018. 168 с.

АКТИ

- Декларації ООН. URL: Декларации ООН. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/decltheme.shtml
- Расизм, расова дискриминация, ксенофобия / Декларації ООН. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/decl_discrimination.shtml
- Повний перелік Конвенцій Ради Європи щодо захисту прав людини (англ. мовою). [Complete list of the Council of Europe's treaties] URL: <https://www.coe.int/web/conventions/full-list>
- Американська конвенція з прав людини URL: www.hrcr.org/docs/American_Convention/oashr.html
- Висновки ЄКПН щодо впровадження рекомендацій: Україна 2020. URL: <https://rm.coe.int/ecri-conclusions-on-the-implementation-of-the-recommendations-in-respe/16809e8277>
- Декларація про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на основі релігії чи переконань URL: www2.ohchr.org/English/law/religion.htm
- Договори Ліги Націй. URL: <http://www.worldlii.org/int/other/LNTSer/>
- Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 листопада 2018 року – 15 лютого 2019р. Управління Верховного комісара ООН з прав людини. 40 с. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraine16Nov2018-15Feb2019_Ukrainian.pdf.
- Європейська Комісія з боротьби з расизмом і нетерпимістю. Загальнополітична рекомендація № 3: Боротьба з расизмом і нетерпимістю (1998, Страсбург). URL: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-3-on-combating-racism-and-intole/16808b5a4b>
- Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: URL: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>
- Запобігання та боротьба з сексизмом Рекомендація СМ / Рес (2019). Комітет міністрів Ради Європи. 2019. с. 34
- Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (CETS N 201, 2007 рік) Чинна в Україні з 2012 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU07203?ed=2007_10_25
- Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16.05.2005. Ратифікація в Україні 21.09.2010. Чинна з 01.03.2011. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/MU05384?ed=2005_05_16

Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 21.02.2019.
Міжнародний пакт про громадянські та політичні права.
URL:www2.ohchr.org/English/law/ccpr.htm

Меморандум про наслідки війни в Україні для прав людини (Страсбург, 8 липня 2022 CommDH(2022)18, Комісія з прав людини при Раді Європи). URL:
<https://rm.coe.int/memorandum-on-the-human-rights-consequences-of-the-war-in-ukraine/1680a72bd4>

Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 рр.: Указ Президента від 27 вересня 2021 р. № 487

Національна Стратегія України в сфері прав людини : Указ Президента № 119/2021. URL:
<https://minjust.gov.ua/m/natsionalna-strategiya-u-sferi-prav-lyudini-6757>

Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 року. Відомості ВРУ. 1993. № 4. Ст. 19. 1166/2020

План дій щодо реалізації Національної Стратегії України в сфері прав людини на 2021–2023 рр. : Розпорядження Уряду № 756-р від 24 березня 2021 р.

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. Дата оновлення: 02.12.2012.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3477-15>

Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України. URL:
<https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php>

Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 № 2866-IV. Відомості ВРУ. 2005. N 52. ст.561.

Про заборону репродуктивного клонування людини: Закон України від 14 грудня 2004 року. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 5. Ст. 111.

Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 № 2229-VIII. Офіційний вісник України. 2018, № 5, ст.35.

Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 № 5207-VI. Офіційний вісник України. 2013, № 32, ст.412.

Про затвердження порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : наказ МОЗ України № 787 від 09.09.2013 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13>

Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 №393/96-ВР. Дата оновлення: URL:
<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>

Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України. URL:
<https://www.president.gov.ua/documents/2623-iv-2765>

Про охорону дитинства: Закон України. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_ohoronu_ditinstva.htm

Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII від 12.05.2015. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Про протидію торгівлі людьми: Закон України 20 вересня 2011 №3739-VI. Офіційний вісник України, 2012, № 19-20, ст.173.

Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині : Закон України від 16 липня 1999 року № 1007-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 41. Ст. 377.

Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>

Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин
URL:<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>

Рамкове рішення Європейського Союзу (28 листопада 2008 року) «Про боротьбу з окремими формами та проявами расизму та ксенофобії засобами кримінального права»
URL:<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st16/st16351-re01.en08.pdf>

Резолюція (97)10 Комітету міністрів Ради Європи «Правила здійснення нагляду відповідно до статей 24-26 Рамкової конвенції про захист національних меншин, ухвалені Комітетом

міністрів»: Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи від 17.09.1997 № R(97)10. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_671

Резолюція №1988 Парламентської Асамблеї Ради Європи «Останні події в Україні: загрози функціонуванню демократичних інститутів», 2014. URL: <http://semantic-space.net/tools/pdf.aspx?doc=>

Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ та координатор проектів ОБСЄ в Україні наголошують на зв'язку між безпекою жінок та їх політичною участю URL: <https://www.osce.org/special-monitoring-mission-to-ukraine/403709>

Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020>

Управління ООН з прав людини презентує нову доповідь щодо України 24 червня 2022 р. URL: <https://ukraine.un.org/uk/187514-upravlinnya-oon-z-prav-lyudyny-prezentuye-novu-dopovid-shchodo-ukrayiny>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

Антонович М. Міжнародна система захисту прав людини: кризь призму України. Національний університет «Києво-Могилянська академія» URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/149240005.pdf>

Бабич І.Г. Принцип справедливості – характеристика у римському приватному праві. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 25. С. 6-10.

Барабаш О. Четверте покоління прав людини. 2016. URL: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_837_3_6.pdf

Бисага Ю.М., Палінчак М.М., Белов Д.М., Данканич М.М. Основні права людини. Ужгород. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/5101/1/%d0%9e%d1%81%d0%bd%d0%be%d0%b2%d0%bd%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d0%b2%d0%b0.pdf>

Болдіжар С. Еволюція четвертого покоління прав людини у сфері охорони здоров'я. *Административное право и процесс*. 2020. № 6. С. 110-117.

Братасюк М. Філософія захисту прав людини з позицій сучасного правового мислення. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. №1. С. 14–20.

Братасюк М. Філософія захисту прав людини з позицій сучасного правового мислення. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 1. С. 14–20.

Бурма С. Дружнє врегулювання в практиці органів міжамериканської системи захисту прав людини. *Вісник Півд. Регіон. центру Нац. академії правових наук*. 2015. № 3. С. 168-175

Водяніков О. Генеалогія поняття людської гідності у конституційному праві. *Право України*. 2018. №9. С. 41-56.

Грищенко О. Проблема клонування: суспільний та правовий аспект. *Юридичний журнал*. URL: <http://www.justinian.com.ua/artide.php?id=1976>.

Гришук О.В. Філософія людської гідності у праві. *Право України*. 2018. №9. С. 14-29

Деркач А. Нормативні механізми захисту прав і свобод людини в європейських країнах та конституційна юстиція. *Підприємництво, Господарство і право*. 2019 № 7.

Дутко А.О., Заболотна М.Р. Репродуктивні права фізичної особи: сутність, поняття та класифікація. *Науковий вісник Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. 2016. № 3. С. 82-90.

Законодавство у сфері боротьби зі злочинами на ґрунті ненависті. Практичний посібник. ОБСЄ. Бюро з демократичних інститутів і прав людини ОБСЄ (БДІПЛ) URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/1/4/180131.pdf>

Злочини на ґрунті ненависті: попередження та реагування. Інформаційно-довідковий посібник для громадських організацій у регіоні ОБСЄ. 2015. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/e/3/180336.pdf>

Коваленко Г. В. Філософсько-правова концепція «Імперії права» Роналда Дворкіна. *Вісник Національного університету внутрішніх справ : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во Харківського нац. у-ту внутр. справ*, 2013. № 2 (61). С. 39–47.

- Петельнікова н. М. Міжнародні механізми захисту прав та законних інтересів засуджених та ув'язнених. *Публічне право* 2019. № 4 (36). С. 38-56.
- Толкачова І. А., Полінська Д. О. Європейський механізм захисту конституційних прав і свобод людини в контексті діяльності ОБСЄ. *Юридичний вісник*. 2016. №4 (41). С. 92–96.
- Загоруй І. С. Поняття «права людини»: теоретико-правові підходи до розуміння прав людини. *Вісник Луган. Держ. Ун-ету внутр. справ*. 2016. No2. С. 66–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlduvs_2016_2_10.
- Жижек С. Непристойність прав людини: насильство як симптом. URL: <https://web.archive.org/web/20090924012902/http://www.provid.org/2009/07/30/neprystoynist-prav-lyudyny-nasylstvo-yak-symptom-slavoy-zhyzhek>
- Турянський Ю. Становлення та розвиток прав людини в античні часи. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”*. Серія: *Юр. науки*. 2019. Вип. 23. С. 39-44.
- Харатян Т. Право людини на життя та суміжні з ним права в системі прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 66-69.
- Христокін Г. Ідея прав людини: пошук нових підходів обґрунтування в добу глобальних трансформацій. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2021. Т. 21 (1). С. 92-98.

ЕЛЕКТРОННІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

- ZMINA. Медіа ресурс Центру прав людини URL: <https://zmina.info/>
- Еволюція прав людини. Обіцянки-цяцанки. Посібник з освіти в області прав людини. *Рада Європи*. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/the-evolution-of-human-rights>
- Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Комітет проти тортур Ради Європи опублікував доповідь щодо України 29 квітня 2014 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/247255496>
- Комітет з ліквідації расової дискримінації (КЛІРД). URL: www2.ohchr.org/English/bodies/cerd
- Міжнародна асоціація із захисту свободи слова (IFEX). <https://ifex.org/>
- ОБСЄ. Права человека. URL: <https://www.osce.org/ru/human-rights>
- Перше Покоління. Людина та Держава. URL: https://edera.gitbook.io/law/osnovy_koncepcii_prav_liudyny/pokolinnia_prav_liudyny/pershe_pokolinnia
- Повернення до Лаутерпахта. (Загальна Декларація прав людини). *Українське право. Відео*. Див. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=>
- Права людини. Харківська правозахисна група. Онлайн бібліотека. URL: <http://library.khpg.org/>
- Репортери без кордонів. URL: <https://rsf.org/en>
- Ресурсний центр ГУРТ. URL: <https://gurt.org.ua/articles/>
- Соціальна мережа активістів правозахисного руху. Довідник українських організацій, які діють на захист прав людини та громадських інтересів. URL: <http://hr-activists.net/organizations>
- Співробітництво України з Радою Європи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/spivrobitnictvo-z>
- Українська Гельсінська Спілка. Міжнародні механізми захисту прав людини URL: <https://web.archive.org/web>